

Bogotyán Róbert – Budai Norbert –
Vágó Zoltán

A rendőrség és a büntetés-végrehajtás szakmai kapcsolata, különösen a felderítési tevékenység aspektusait vizsgálva

*„Csak akkor lehet jót csinálni, ha jóban vagy
azzal, akivel csinálod.”*

(Pachmann Péter)

Előszó

A bűnösség és a bűn üldözésének fogalmai csaknem egyidősek az emberiség kezdetével, gondoljunk csak bele Káin és Ábel bibliai történetébe. A büntetés és a bűnhődés a bűn eredendő következménye, ugyanis a felderített vagy egyéb módon napvilágot látott bűncselekmények standardizált eseteiben a büntetés nem maradhatott el. Kezdetekben a „bűnüldözés” nem szervezett keretek között, hivatali jogkörrel felruházott, szakmailag képzett személyek által történt. Legtöbbször e feladatot a köznép jelen lévő tagjai vállalták magukra, ebből adódóan a büntetések legfőbb jellemzői a talio¹ elvén működtek, a nép és a sértett szubjektív akaratát tükrözve. A rend fenntartásáért felelős személyek, egységek vagy éppen társadalmi rétegek azonban mindig is jelen voltak a történelem során, megnevezésük, hatáskörük és illetékességük gyakran (a társadalmi változásokhoz igazodva) módosult, de a végső soron, legitim erőszakkal is kikényszeríthető jogkövető magatartás mindig is ezen eszköztár fontos része volt, jól tükrözve azt, hogy az emberiség történetében sajnos mindig is szükség volt a szigorúbb intézkedések fenntartására.

¹ A szemet szemért, fogat fogért egy általánosan primitív büntetőjogi alapelv volt, amely szerint a büntetésnek ugyanolyan mértékűnek és jellegűnek kell lennie, mint az elkövetett bűnnek.

Történeti áttekintés

Rendőr szavunk első írásos említése Márton József 1823-as német–magyar–deák szótárából való. Tíz évvel később, 1833-ban Fogarasi János *Diákmagyar műszókönyvében* a *rendőr* szót a mai értelmében vett rendőrség személyi állományának megnevezésére használja. 1836-ban Fogarasi János zsebszótárában már maga a *rendőrség* szó fordul elő.² Téves megállapítás lenne azonban, ha azt gondolnánk, hogy az intézményesített rendőrség megjelenésétől számítjuk a rendészet kialakulásának időpontját. Bár a *rendészet*, a *rendvédelem*, a *bűnüldözés* és a *rendőrség* szavaink „új keletű” kifejezések, a mögöttük lévő gyakorlat évezredekre tekint vissza. Ez idő alatt fejlődött a mai professzionális szintre, szem előtt tartva az állam belső rendjének, valamint a közrendnek és a közbiztonságnak a mindenekelőtti fenntartását. Magyarországon már I. Szent István törvénykönyveiben is találhatunk a talio elvére utaló bejegyzést, ilyen például a II. törvénykönyvből származó, testcsonkításról szóló bekezdés is, amely a következőket írja le: „Ha pedig valaki kirántott karddal más valakit megcsonkít, akár a szemén, akár a lábán, akár a kezén, testének hasonló sérelmét szenvedje.” Ugyanebből a korból szintén írásos bizonyítékok alapján tudjuk, hogy törvényeiben a *tömlőc* és a *börtön* szavak is szerepet kaptak. A felvilágosodás korától kezdve ez a tendencia bár lassan, de kezdett a prevenció és a szabadságvesztéssel történő elrettentés irányába elmozdulni, jelentős hangsúlyt fektetve a törvénykönyvek által kilátásba helyezett és a szankciók közé emelt szabadságvesztés büntetés bevezetésére, ahol már az első generációs emberi jogok elődei is megjelentek. A testcsonkításokat és nyilvános kivégzéseket egyre inkább felváltották a kisebb súlyú büntetések és a szabadságvesztések különböző formái. Írásbeli emlékek alapján tehát a 11. századtól kezdve beszélhetünk a büntető igazságszolgáltatás egyik eszközeként a börtönbüntetés bevezetéséről. A 15. és 16. században már alkalmazták az *örökös börtön* kifejezést, amelynek megfelelője napjainkban a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés. Az első magyar börtön megnyitásáig – szempczi fenyítőház, 1772 – a szabadságvesztésüket töltők a pallosjoggal felruházott uradalmak áristomaiban,³ a katonai erődítmények és a várak tömlőceiben kaptak „elhelyezést”.⁴ A felvilágosodott Európában

² TISZA 1925: 17.

³ Rövidebb időtartamú szabadságvesztés letöltésére szolgáló épület vagy helyiség.

⁴ MEZEY–LÖRINCZ 2019: 40.

a 18. és 19. századi büntetőpolitikai változások kapcsán börtönépítési hullám kezdődött, amely Magyarországon is éreztette hatását. A büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) intézetek széles körű elterjedése számos problémára nyújtott megoldást, ideértve a zsúfoltság kérdését, a megfelelő higiénés és elhelyezési körülmények jelentős javulását, a fogvatartottak foglalkoztatásának lehetőségeit és a reintegrációs törekvések kibontakozását is. Ez jellemezte a leginkább ezt a korszakot.⁵

Az újkor változásai

Az újkori börtönök megjelenésével egyidejűleg terjedt el a rendőrség operatív tevékenységet folytató egységeinek jelenléte is az intézetekben. 1945-ben a csendőrség feloszlata és a Magyar Államrendőrség megalapítása után országos hálózatot kiépítve kezdődött el az operatív rendőri munka, természetesen nem csak a büntetés-végrehajtási intézetekben elhelyezett fogvatartotti kört érintően. Az 1950-es évek történéseinek következtében került sor a börtönök állományának – sok más rendvédelmi szervvel együtt – szinte teljes lecserélésére és az Államvédelmi Hatóság általi irányítás és diktatórikus rendszer kiépítésére. 1956, az ellenforradalomnak kikiáltott forradalom leverése után annak vélt vagy valós szereplőit koncepciós perek ezreivel küldték börtönbe és bitófára.⁶ Ezen események negatív vonatkozásaitól eltekintve ez az időszak nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben folytatott rendőrségi operatív tevékenység a mai napig rendkívüli jelentőséggel bír, elősegítve ezzel az elkövetett bűncselekmények felderítését, valamint a bűnszervezetek és hálózatok felszámolását is. A rendszerváltás előtti évtizedeket a technikai fejlődés jellemezte, így a rendvédelmi szervek alkalmazásában is jelentős szerepet kaptak a technikai eszközökkel történő titkos információgyűjtés lehetőségei. Jól tükrözi ezt a Harangozó Szilveszter állambiztonsági miniszterhelyettes által kiadott 14/1985. számú intézkedés is, amely a 3/a⁷, valamint a 3/r⁸ rendszabályok alkalmazhatóságának jogi háttérét hivatott rögzíteni a büntetés-végrehajtási intézeteken belül.⁹

⁵ CZENCZER 2020.

⁶ NAGY 2012: 44–45.

⁷ Belföldi telefonbeszélgetések lehallgatására irányuló tevékenység.

⁸ A rejtett fotó, optika és tv alkalmazására irányuló tevékenység.

⁹ BIKKI 2010: 8–13.

A rendszerváltást követő időszak rendészetet érintő változásai

A politikai rendszerváltozás és az egypártrendszer megszűnésével elkezdődhetett egy mindent átfogó és mélyreható demokratikus és társadalmi felzárkózás a vasfüggönytől nyugatra elhelyezkedő államszervezetek berendezkedését alapul véve. A Magyar Népköztársaság alkotmányának gyakorlatilag minden területét érintő reformok időszaka következett, majd 1989. október 23-án Szűrös Mátyás kikiáltotta az immár demokratikus alapokra épülő Magyar Köztársaságot.¹⁰ Elkerülhetetlen volt tehát, hogy rövid időn belül a rendészeti szervek alapvető működését és átszervezését érintő jogszabályi változások, a demokrácia lényegiségét tükrözve, az emberi jogok fókuszba helyezésével módosuljanak. A változások jelentős része a büntetés-végrehajtás és a rendőrség szoros szakmai kapcsolatait negatív értelemben nem érintette, sőt néhány területen a rendőrséget többletjogosultságokkal is felruházta.¹¹

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvénnyel (a továbbiakban: Rtv.) szemben irreális társadalmi és politikai elvárás volt, hogy az a reformálási törekvések kapcsán egy teljesen új alapokra épülő modellt – a rendszerváltás előtti működési és szervezeti felépítését maga mögött hagyva – hozzon létre. A rendszerváltozás óta eltelt idő rövidebbé és az egész állami apparátust érintő átalakulással járó változások személyi, tárgyi és jogszabályi feltételeinek hiányában a gyökeres változás nyilvánvalóan nem következhetett be. Azonban kiemelendő, hogy országunk rendvédelmi szerveit folyamatos pozitív irányú fejlődés jellemezte az elmúlt több mint három évtizedben. A büntetés-végrehajtási szervezetet érintő jogszabályi normák újragondolása sem váratott magára, így a bv. szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvényt (a továbbiakban: Bv. Sztv.) már európai irányzatokat is magában foglalva alkották meg.¹² Többek között rendelkezett az irányítási és vezetési jogkörökről, a szervezeti felépítésről és a működési szabályok összességéről.

¹⁰ NAGY 2012: 51.

¹¹ Az 1992. augusztus 25-én Boross Péter belügyminiszter, Kupa Mihály pénzügyminiszter és Balsai István igazságügy-miniszter által aláírt, 1992. szeptember 1-jén hatályba lépő együttes utasítás értelmében az ORFK Biztonsági Főosztálya látta el a büntetés-végrehajtási testületnél és a vám- és pénzügyőrség szerveinél az állam és szolgálati titok, valamint a kijelölt objektumok preventív védelmét is.

¹² CZENCZER–SZENCZI 2020: 7.

Maga mögött hagyva olyan elavult jogintézményeket, mint a szigorított javító-nevelő munka, a kényszergyógyítás munkaterápiás intézeti kezelése vagy a szigorított őrizet.¹³ A börtönök populációját képező egyének összetételében szignifikáns változást azonban nem tapasztalhatunk az ezredforduló óta eltelt időszakot tekintve. Nagy számban vannak jelen napjainkban is az erőszakos, a megélhetési, a különböző vagyon elleni és gazdasági bűncselekményt elkövetett fogvatartottak egyaránt. Az informatika és egyéb, a számítástechnika, illetve az internet és felhasználásához szorosan köthető vívmányok egyre szélesebb körben történő elterjedése óta pedig számos alkalommal kellett módosítani a 2012. évi C. törvényt (a továbbiakban: Btk.) a világhálón vagy annak felhasználásával szoros összefüggésben elkövetett bűncselekmények büntethetőségének érdekében. A Büntetés-végrehajtási Szervezet életében jelentős változást hozott a 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bv. Kódex), amely alapjaiban reformálta meg a hazai börtönök működését.

A Felderítési Főosztály megalapítása

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BVOP) 2018-ban a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (a továbbiakban: KKMI) alá rendelt osztályként alapította meg a felderítési szakterületet, amelyet a jelenlegi Felderítési Főosztály jogelődjeként tartanak számon. Az itt megkezdett stratégiai-elemző munka kitűnően rávilágított arra, hogy a statikus biztonsági rendszer elemei¹⁴ önmagukban nem tudnak minden esetben megfelelő választ adni a kor kihívásaira, így azt a – felderítési tevékenységet is magában foglaló – dinamikus biztonság módszereivel, eszközrendszerével, információgyűjtési folyamatával kell kiegészíteni.

A bv. szervezet tipikus tevékenységeit és feladatait tekintve jelentős változást jelentett 2020. június 1-je, amikor Pintér Sándor, Magyarország

¹³ MEZEY-LŐRINCZ 2019: 151.

¹⁴ Például a bv. szerv biztonsági berendezései, technikai eszközei és rendszerei, elektronikus megfigyelési eszközök (kamerák), biztonsági rácsok, bástyafal, műszaki akadályok, hírósszekötöttest biztosító berendezések, nyomsáv, biztonsági kerítés, biztonsági ajtók, zárkák, zárrendszerek stb.

belügyminisztvere engedélyezte a Főosztály megalapítását. A bv. felderítés atipikus tevékenységének esszenciáját nem a klasszikus értelemben vett információgyűjtés adja, ugyanis az információgyűjtés – mint a fogva tartás biztonságának fenntartásához elengedhetetlen eszköz – nem új keletű dolog, annak kezdete a börtönök kialakulásának idejére datálható. Ugyanakkor, ilyen szervezett módon, a társszakterületekkel és más rendvédelmi feladatot ellátó szervekkel összehangoltan, elemző apparátussal kiegészítve, technikai eszközökkel és jogszabályi háttérrel megtámogatva csak napjainkban, az elmúlt három év megfeszített munkájának gyümölcseként jöhetett létre.

A Főosztály megalapításával elérni kívánt cél az volt, hogy a strukturált keretek között történő, folyamatos, célirányos, tervszerű, módszeres információgyűjtő tevékenységben rejlő lehetőségeket kihasználva a büntetés-végrehajtás biztonságos működését sértő vagy veszélyeztető körülmények, a fegyelemsértő vagy illegális fogvatartotti cselekmények, illetve folyamatok feltárása idejében megtörténjen, továbbá azok megszüntetése, megszakítása és a bv. intézetek rendjének helyreállítása érdekében intézkedések kezdeményezése történhessen. A Főosztály mint a dinamikus biztonság felelőse alakította ki a bv. szervezet jelenleg is működő szakirányú struktúráját, a tevékenység irányait, kereteit és szabályrendszerét. A bv. szervezet felderítési tevékenysége egy folyamatos információgyűjtő, elemző-értékelő tevékenység, amely a bv. biztonság érdekeinek érvényesítését támogatja.

Az Sztv. 2023. január 1-jével hatályba lépett rendelkezései rögzítik a biztonsági kockázatelemzés fogalmát, amely az említett felderítési tevékenységet foglalja magában, és szabályozza annak jogi kereteit. A biztonsági kockázatelemzés a bv. szervek által a fogva tartás biztonságával összefüggő szolgálati feladatok hatékony ellátása érdekében, az említett törvényben meghatározottak szerint a végrehajtás rendjét és a fogva tartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzése, feltárása céljából történő információgyűjtő és értékelő-elemző tevékenység. A jogszabály rendelkezései szerint a bv. szervezet nem folytathat bünfelderítő tevékenységet. Tehát a Főosztály kifejezetten a bv. intézetek biztonságos működésének fenntartására fókuszálva, valamint az elemző-értékelő szakterülete révén a saját szervezeti egységeinek nyújtott támogatásán túl a társ rendvédelmi szervek bv. intézetekben folytatott bűnügyi hírszerző tevékenységének kiegészítésével járul hozzá a közrend és a közbiztonság fenntartásához.¹⁵

¹⁵ BOGOTYÁN 2022: 10.

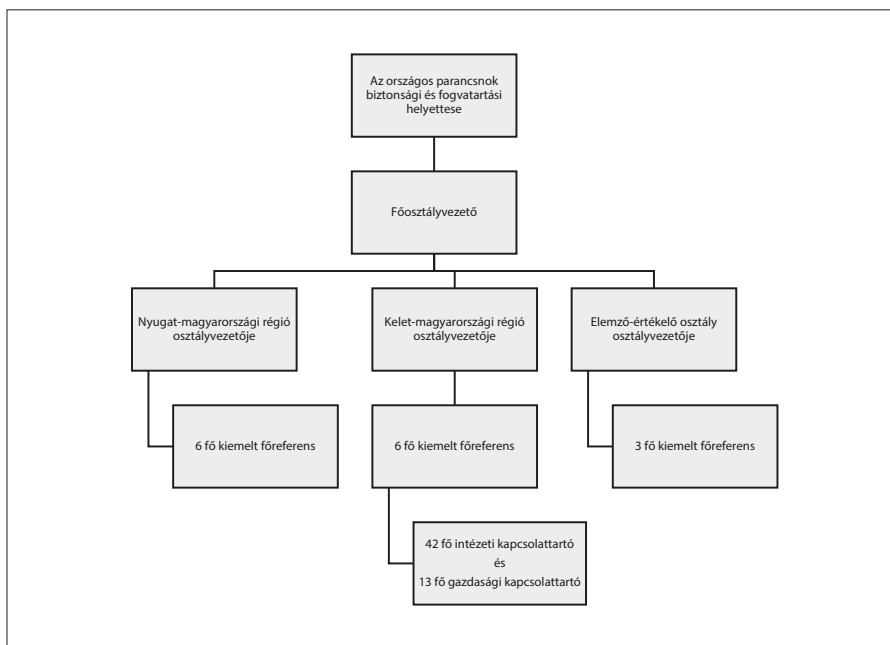
A dinamikus biztonság mint a felderítés alapja

A biztonság fogalmának bv. szemszögű vizsgálata esetén két fogalmi kört különböztethetünk meg.¹⁶ Az egyik a statikus biztonság, amelyben megtaláljuk a jogszabályokat, illetve további alacsonyabb szintű szabályozókat, protokollokat, valamint a tárgyi feltételeket, azaz azokat az elemeket, amelyek ritkábban változnak. Ezzel szemben a dinamikus biztonság középpontjában a személyi állomány, a fogvatartotti állomány, valamint a büntetés-végrehajtással hivatalos kapcsolatba kerülő egyéb személyek, szereplők állnak.

Részletesebben definiálva, a statikus biztonság mindazon tevékenységek, eljárások és eszközök összessége, amelyek a fogvatartottak biztonságra veszélyes cselekmények észlelésére, fizikai megakadályozására, megszüntetésére vonatkoznak. A biztonsági rendszer alkalmazásával a bv. szerv biztonsága fenntartható, illetve helyreállítható. A statikus biztonság elemei: a biztonsági tevékenységet szabályozó rendelkezések, hír- és biztonságtechnikai berendezések, kényszerítő és mozgáskorlátozó eszközök, tűz-, munkavédelmi eszközök, védőfelszerelések, biztonsági létesítmények (például bástyafal, őrtornyok stb.). A vázolt repertoár segítségével a cselekmények, jelenségek felismerése objektív módon, külső jegyek észlelésével, azonban a motiváció, veszélyeztető szándék megismerése nélkül történik. Az egyik legfontosabb jellemzője a területnek, hogy az idetartozó elemekben igen ritkán történik változás.

Ezzel szemben a dinamikus biztonság elve a fogvatartottak és a személyi állomány közötti pozitív viszonyokon, a megfelelő bánásmódon alapszik. Ma már általánosan elfogadott, hogy a börtönök biztonságosan és jól csak a fogvatartottak közreműködésével működhetnek. A külső biztonság (a szökések megelőzése) és a belső biztonság (a rendbontások megelőzése) biztosítása akkor a leghatásosabb, ha a fogvatartottak és az alkalmazottak között megfelelő munkakapcsolat épül ki. Ez a nexus a dinamikus biztonság alapja. A biztonság tehát a börtönön belüli jó viszonyokon és a megfelelő bánásmódon alapszik, és az állandóan változó körülményekhez folyamatosan igazodik.

¹⁶ CZENCZER–SZTODOLA 2020.

1. ábra. *A Felderítési Főosztály szervezeti felépítése**Forrás: a szerző saját szerkesztése*

Ez a rendszer magában foglalja a fogvatartottak személyiségének, viselkedésének, társas viszonyainak megismerését, megértését és befolyásolását, valamint életminőségük alakítását. A rendszernek két alapvető pillére van: a személyi állomány állandó jelenléte a fogvatartottak között, valamint a megfelelő szintű kommunikációs készségek. A rendszert alapvetően azok a személyek működtetik, akik folyamatosan a fogvatartottakkal foglalkoznak, így a körletfelügyelők, reintegrációs tisztek, pszichológusok stb. A fogvatartottak kontrolljának leghatékonyabb eszköze az emberi kapcsolatokon, célirányos kommunikáción alapul.

A dinamikus biztonság eszközei tehát például: megfigyelés, értékelés, célorientált információs rendszer, tájékoztatás, a napi élet racionális szervezése – napi- és házirend, törvényes és szakszerű bánásmód, konfliktusok kezelése, átlátható és következetes fegyelmezési és jutalmazási gyakorlat, reagálókészség, gyors és hatékony beavatkozás lehetősége stb.

A jelenlegi gazdasági környezetben a dinamikus biztonság az elemeinek rugalmas alkalmazhatósága révén egyre inkább előtérbe kerül, és hosszú távon a biztonsági elvárások maradéktalan teljesülését is egyre hatékonyabban szolgálja.

A Dinamikus Biztonság rendszere a magyar bv. szervezetnél

A Dinamikus Biztonság rendszere a Főosztály irányítása és koordinációja mentén úgy lett kialakítva, hogy a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő releváns információk valamennyi bv. szervet érintően központilag begyűjthetők, feldolgozhatóak legyenek, az azok alapján szükséges intézkedések központi vagy helyi szinten bevezethetők legyenek.

A Dinamikus Biztonságrendszer központi szintjén a Főosztály és annak osztályai (illetékességi alapon elhatárolt Nyugat-, illetve Kelet-magyarországi Osztály, továbbá a feladata által differenciált Elemző-értékelő Osztály) találhatóak, és végzik a területi (agglomerációs központok szakirányításért felelős vezetői) és helyi szint (egyes bv. intézetek intézeti és gazdasági társaságok kapcsolattartói) tevékenységének közvetett irányítását, koordinálását.

A Dinamikus Biztonság rendszer alapköve a folyamatos bv. intézeti/intézményi jelenlét és információgyűjtés, illetve elemző-értékelő tevékenység. Az említett feladat a Főosztály állománya és a bv. intézetek/intézmények (intézeti kapcsolattartók, ún. IKT) és bv. gazdasági társaságok kijelölt képviselőin (gazdasági társaságok kapcsolattartói, ún. GKT) keresztül valósul meg.

A folyamatos információellátást a Főosztály személyi állományának bv. intézetekben/intézményekben, gazdasági társaságoknál végzett feladatai, humán hírszerző tevékenysége és a bv. intézetek/intézmények eseti vagy rendszeres adatszolgáltatásai, az IKT/GKT eseti feladat-végrehajtásai adják.

Az adatszolgáltatás rendszere háromrétű: valamennyi bv. intézet/intézmény és gazdasági társaság félévente a központilag kiadott szempontok szerint elkészíti és felterjeszti a saját dinamikus biztonság koncepcióját, havi szinten frissíti és továbbítja annak mellékleteit, illetve teljesíti az eseti jellegű adatszolgáltatásokat.

A Dinamikus Biztonság Koncepció (a továbbiakban: Koncepció) egyfajta biztonsági szempontú, operatív helyzetértékelést meghatározó szakmai anyag, amely tartalmi, formai követelményeket, egységes fogalmi rendszert és metodikát határoz meg az egyes bv. intézetektől/intézményektől és gazdasági társaságoktól elvárt, általuk elkészített koncepciók és mellékleteik tekintetében.

Az IKT/GKT-állomány az érintett bv. intézet vagy intézmény vezetője által kijelölt személy (kvázi felderítési megbízott), aki a Főosztály és a BVOP felső vezető feladatszabásait végrehajtja. Az állomány rendszeres tájékoztatását és képzését a Főosztály végzi, amely a részvételükkel közvetlen értekezleti rendszert is működtet.

A büntetés-végrehajtás és a rendőrség kapcsolata

A bv. intézetek jellegükből adódóan olyan zárt intézmények, amelyekben a bűnözői szubkultúrák, a viselkedési devianciák és szélsőségek széles spektrumban jelen vannak, ám a társadalom védelme érdekében végrehajtott szabadságvesztés jogintézményén kívül törekszik a fogvatartottakat felkészíteni a szabadulás utáni jogkövető magatartás elsajátítására is. Így lehetne a leginkább definiálni a bv. tevékenységét.¹⁷

A börtönök világa tehát nem is lehetne megfelelőbb helyszín az információgyűjtésre, legyen szó a kisebb súlyú fegyelmi vétségéről, a már elkövetett, de még fel nem derített bűncselekményekről, a különböző bünszervezetek felszámolásának lehetőségeiről vagy az egyéb, társadalomra veszélyes cselekmények minimalizálásáról. A nyomozó hatóságok börtönökben és fogdákbán végzett felderítési és operatív tevékenységeinek köszönhetően hatékony támogatást kapnak a bűnüldözés elleni harcban.

A börtönbe kerülő elítéltek jelentős hányada előtt azonban nem ismeretlen a szabadságvesztés büntetés és annak velejárói. Könnyelmű dolog lenne tehát azt gondolni, hogy ezek az emberek – akik normális szocializációs folyamaton nem, vagy csak részben estek át, és a társadalom marginalizálódott csoportjait képviselve élik életüket – a prizonális környezet hatására rövid időn belül megváltoznak. A bűnözői hajlam, az antiszociális viselkedés, a rendszerellenesség és az igazságszolgáltatási gépezet kijátszásának, valamint az illegális haszonszerzés különböző módszereinek alkalmazásától a börtönök bástyafalain belül sem riadnak vissza az ilyen személyiségjegyekkel szabadságvesztésüket töltő elítéltek. Így nem meglepő, hogy a bv. intézetek fogvatartottjainak egy bizonyos rétege igyekszik abból is jogtalan előnyt kovácsolni, hogy épp rács mögött van.

¹⁷ CZENCZER 2020.

Ezek, a társadalom szempontjából szinte észrevehetetlen, de a bv. intézetek biztonsági rendszerére, a végrehajtás rendjére¹⁸ és a fogvatartás biztonságára¹⁹ nézve igenis veszélyes cselekmények nem is minden esetben merítik ki a Btk. valamely bűncselekményi tényállását.

Hazánkban jelenleg a Belügyminisztérium szervezete alá tagozódóan két rendvédelmi szerv is folytat jogszabályok által meghatározottak szerint, a saját feladatrendszerébe illeszkedően, a hatásköri és illetékességi szabályainak megfelelően információgyűjtő tevékenységet a börtönökben.

A rendőrség a fogda- és börtönfelderítési feladatainak ellátása során a hatásköri és illetékességi szabályok által deklaráltan folyamatosan jelen van, és büntelfelderítő tevékenységet végez a megyei rendőr-főkapitányságok vagy a Nemzeti Nyomozó Iroda szervezetéhez tartozó felderítési feladatot fogantató egységei által az egyes bv. intézetekben. Fenti szervekkel a vonatkozó szabályozásban, együttműködési megállapodásokban rögzítetteken túlmenően a sajátos feladatellátás és a közös célok kapcsán kialakult egy szoros, támogató jellegű együttműködés is.

Hatáskör és illetékesség

Itt fontos ismételten kiemelni tehát, hogy a bv. szervezet Felderítési Főosztálya büntelfelderítő tevékenységet nem végez, ebből adódóan a titkos információgyűjtés, a leplezett eszközök alkalmazása és egyéb, az Rtv. és a Be. által szabályozott tevékenységi körök sem kapnak szerepet a Főosztály munkavégzése során.

¹⁸ A 2013. évi CCXL. tv. 3. § 17. pontja alapján a végrehajtás rendjének definíciója: a büntetések és a kényszerintézkedések végrehajtására vonatkozó jogszabályok és ezeken alapuló normatív utasítások érvényesülésének összessége, amely biztosítja a büntetés-végrehajtási feladatok zavartalan ellátását, valamint az elítéltek és az egyéb jogcímen fogvatartottak jogainak érvényesülését és kötelezettségeinek teljesítését.

¹⁹ A 2013. évi CCXL. tv. 3. § 7a. pontja alapján a fogva tartás biztonságának definíciója: olyan állapot fenntartása, amelynél az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott őrzése, felügyelete, ellenőrzése, a bv. intézetben tartózkodó személyek életének, testi épségének és anyagi javainak védelme, a büntetés-végrehajtási szervezet anyagi javainak sértetlensége, valamint a büntetés-végrehajtási feladatok zavartalan ellátása a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően biztosított.

Az Rtv. rendelkezései szerint a titkos információgyűjtő tevékenység szorosan kötődik a Rendőrség törvényben meghatározott bűnmegelőzési és büntfelderítési feladataihoz, valamint a büntetőeljárás lefolytatásához. A titkos információgyűjtés eszközei között szerepelnek bírói engedéllyel, ügyészi engedéllyel, illetve külön engedély nélkül alkalmazható eszközök is.

A büntetés-végrehajtási szervezet törvényben meghatározott feladatai között nem szerepel sem a bűnmegelőzés, sem pedig a büntfelderítés, így a Be. hatálya sem terjed ki rá.

A Bv. szervezeti tv. 2023. január 1-jén hatályba lépett módosítása szerint azonban a Főosztály „a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok feltárását célzó elemző tevékenység”-et végezhet, amelynek keretében együttműködő személyt vehet igénybe; a fogvatartottat, hozzájárulása esetén a szabadult fogvatartottat meghallgathatja; valótlan vagy megtévesztő információt adhat át; sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapdát alkalmazhat.

A jogszabályban nevesített eszközök bár lefedik a titkos információgyűjtés eszköztárának egy részét, külön engedélyhez nem kötöttek, ugyanakkor széles körű lehetőséget biztosítanak a Főosztály számára az eredményes felderítési tevékenység végrehajtásához, amely kizárólag a fogvatartás biztonságát érintő kockázatokra terjedhet ki. Amennyiben a biztonsági kockázatelemzés során olyan adat keletkezik, amely alapján büntetőeljárás megindításának lehet helye, vagy amelynek ellenőrzése más szerv hatáskörébe tartozik, úgy haladéktalanul feljelentést kell tenni, vagy az adatot a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szervnek kell továbbítani [Bv. szervezeti tv. 27/A. § (3) bekezdés], biztosítva ezáltal a hatékony információáramlást.

Az alapvetően a Bv. Sztv. szabta jogi keretek között a Felderítési Főosztály a fogva tartás biztonságát érintő kockázatok feltárását célzó elemző tevékenysége a fogvatartottak bűncselekménynek nem minősülő normasértő magatartásait, illetve a fogvatartottak erre irányuló tevékenységét monitorozza. Szignifikáns különbség figyelhető meg tehát a bv. szervezet és a nyomozó hatóságok²⁰ felderítési tevékenységei között, amiből egyértelműen látszik, hogy amíg szűkebb értelemben vett feladataik, eszközeik, jogszabályi háttérük és céljaik mások, addig tágabb univerzumban vizsgálva mindkettő szorosan a közbiztonság és a közrend fenntartásához fűződik.

²⁰ A 2017. évi XC. törvény 34. § (1)–(3) bekezdése alapján.

A közrend és közbiztonság fenntartásának büntetés-végrehajtási eszközei

A Főosztály létrehozása azonban nem csak a bv. szervezet biztonságosabb működésének célját szolgálja. A rendvédelmi szerveket kollektíven érintő, olyan komplex védelmi rendszer kialakításának a részét képezi, amely már kormányzati és társadalmi szinten is megjelenő elvárás volt. Az 1163/2020. (IV. 21.) számú Kormányhatározat (a továbbiakban: Kormányhatározat), amely a Nemzeti Biztonság Stratégia elnevezést kapta, egyértelműen feladatul szabja a rendvédelmi szervek közös és célirányos fejlesztését.²¹ Továbbá rendelkezik a külügyi, a honvédelmi, a rendvédelmi, a nemzetbiztonsági, a bűnüldözési és igazságszolgáltatási, valamint számos más, az állam külső és belső biztonságának fenntartásához elengedhetetlen szakterület koordinációjának és együttműködésének megerősítéséről.²²

Nem meglepő tehát, hogy a Kormányhatározat külön bekezdést szentel a Magyarország biztonságát veszélyeztető tényezők, így különösen a terrorizmus, a szervezett bűnözés és a radikalizálódás elleni eredményes küzdelem eszköztárának további fejlesztésének.²³ E néhány, a közbiztonságra és közrendre is kockázatot jelentő tényező alanyai – a koncentrált jelenlétükből adódóan – a bv. intézetekben kialakított és működtetett biztonsági rendszerek nélkül, akár rövid időn belül jelentős, a társadalomra nézve is veszélyt jelentő kockázati faktorként jelenhetnek meg. Ezért a meglévő biztonságtechnikai rendszereken, a különböző kockázati tényezők kategorizálásán, azok értékelésén és kezelésén, valamint a klasszikus statikus és dinamikus biztonsági elemek fejlesztésén kívül²⁴ szükség volt egy olyan, innovatív és proaktív terület megalkotására is, mint a Főosztály.

Összegzés

A BVOP Felderítési Főosztálya a három évvel ezelőtti megalapítása óta számos együttműködésben vesz részt jelenleg is a rendőrség valamely

²¹ Az 1163/2020. (IV. 21.) számú Kormányhatározat 126. bekezdése.

²² Az 1163/2020. (IV. 21.) számú Kormányhatározat 142. bekezdése.

²³ Az 1163/2020. (IV. 21.) számú Kormányhatározat 152. bekezdése.

²⁴ Az 1063/2019. (II. 25.) számú Kormányhatározat a büntetés-végrehajtási szervek statikus és dinamikus biztonsági elemeinek fejlesztéséről.

szervezeti egységével. A közös és összehangolt munka eredményeképp mára elmondható, hogy a bv. intézetekben vagy azokkal szoros összefüggésben, de azokon kívül elkövetett szabálysértések és bűncselekmények száma csökkent, és Magyarország közbiztonsága ezáltal jelentős mértékben javult. A rendőrség és a büntetés-végrehajtás áldozatos munkája továbbra is nélkülözhetetlen a magyar rendvédelem területén, és egymás tevékenységét kiegészítve garantálja nap mint nap az állampolgárok biztonságát. A jövőbeli fejlesztések, a jogszabályi változások és a további együttműködések kialakítása mindemellett elengedhetetlen momentumai lesznek az újabb és újabb, a rohamos fejlődés által ismeretlen frontokat megnyitó bűnüldözés elleni harcnak.

Felhasznált irodalom

- BIKKI István (2010): A titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945 és 1990 között. *Betekintő*, 4(1), 8–13.
- BOGOTYÁN Róbert Lajos (2022): A felderítő tevékenység kiemelt szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben a Covid19 humánjárvány idején. In SZABÓ Andrea – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes (szerk.): *Tanulmánykötet Dr. Szendi Antal 60. születésnapjára*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 40–49. Online: <https://doi.org/10.37372/mrtvtpt.2022.1.2>
- CZENCZER Orsolya (2020): Őrizzük is meg nem is... avagy a reintegrációs őrizet jogintézményének hazai aspektusai. In MADAI Sándor – PALLAGI Anikó – POLT Péter (szerk.): *Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla születésnapjára*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 121–128.
- CZENCZER Orsolya – SZENCZI Attila (2020): A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, (2), 7–29.
- CZENCZER Orsolya – SZTODOLA Tibor (2020): *A biztonsági tiszt munkai jogi és szakmai vonatkozásai*. Budapest: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft.
- MEZEY Barna – LÖRINCZ József (2019): *A magyar börtönügy története*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- NAGY Ákos Péter (2012): A magyar rendvédelem belbiztonsági szolgálata 1945–1995. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 22(26), 44–58.
- TISZA Miksa (1925): *Magyarország rendőrségének története*. Pécs: Haladás.

Jogforrások

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1995. évi CVII. törvény a Büntetés-végrehajtási szervezetről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések
és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

1163/2020. (IV. 21.) Kormányhatározat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról